

KÜLTÜRLEŞME AÇISINDAN TÜRK KÜLTÜRÜNDE SÜNNET

Prof. Dr. Kürşat ÖNCÜL*

ÖZ

Sünnet, günümüz Türkiye'sinde erkek çocuk ve ebeveynleri açısından özel bir anlam taşımakta yapılan törenle bayram havası içerisinde katılımcılar için anlamlı bir etkinlik olarak kabul edilmektedir. Günümüz sosyal yapısı içerisinde bu şekilde bir özel anlama sahip olmakla birlikte "sünnet", İslamiyet öncesi Türk kültürü içerisinde yer almamaktadır. Türk Arap ilişkileri çerçevesinde kökeni İslami olmayan ancak Araplarca İslami bir öge olarak kabul edilen sünnet, Türklere İslamiyetin kabul ettirilmesi sürecinde dini bir öge olarak sunulmuştur. Türklerin İslamiyeti kabulü sonrasında Türk kültürü çerçevesinde yaşamlarına uygulamaya başladıkları yeni ritüeller, tarihsel yaşanmışlıklar açısından bugün sorgulanmamakla birlikte uzun süreli bir çatışma ve sonrasında kültürleşme serüveninin sonucunda gerçekleşmiştir.

Türk folklor çalışmaları kültürel ürünlerin yorum ve değerlendirilmesi noktasında yoğun bir şekilde tek merkezli bir yöntemi kabullenerek sorgulayıcı ve eleştirel olmaktan ziyade derleyici ve aktarıcı bir rolü tercih etmiştir. Bu çalışma bu amaçla nisbi bir sorgulama ve belirli bir sınırlıkta disiplinler arası bir yöntemle sünnet ritüelinin Türk Arap ilişkilerinden bugüne gelinceye kadar ki cephesini minimal bir boyutta ele almayı hedef edinmiştir. Bu bağlamda sünnet, geçiş törenleri olarak kabul edilen doğum, evlenme ve ölüm ritüelleri gibi üst başlıkların altında ele alınmıştır. Sahada tespit edilen ve aynı kültür evreni içerisinde yaşamaktan dolayı büyük oranda benzer özellikler taşıyan sünnet törenlerine yönelik çalışmaların dışında bir yaklaşımla, konunun yazılı/sözlü kültür ürünleri ve tarih merkezli öğeleri esas alınarak yorumlanması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sünnet, Kültürleşme, Türk Kültürü

CIRCUMCISION IN TURKISH CULTURE IN TERMS OF CULTURAL INTEGRATION

ABSTRACT

Circumcision, in today's Turkey feast and ceremony boy carries a special meaning for the parents is considered to be a significant event for participants in the air. Although it has such a special meaning in today's social structure, "circumcision" is not included in the pre-Islamic Turkish culture. Circumcision, which is not Islamic in origin within the framework of Turkish-Arab relations, but is accepted as an Islamic element by the Arabs, has been presented as a religious element in the process of the adoption of Islam to the Turks. The new rituals that the Turks started to apply to their lives within the framework of Turkish culture after the adoption of Islam have not been questioned in terms of historical experiences, but have been realized as a result of a long-term conflict and subsequent culturalization.

Turkish folklore studies intensively adopted a single-centered method for interpreting and evaluating cultural products, preferring a compiler and transmitter role rather than questioning and critical. For this purpose, the aim of this study is to examine the façade of the circumcision ritual from Turkish-Arab relations to the present day in a minimal dimension with a relative questioning and a limited interdisciplinary method. In this context, circumcision is considered under the headings such as birth, marriage and death rituals which are accepted as transitional ceremonies. It is aimed to interpret the subject on the basis of written / oral culture products and history-centered elements in an approach other than the studies on the circumcision ceremonies identified in the field and having largely similar characteristics due to living in the same cultural universe.

Keywords: Circumcision, Culturing, Turkish Culture

* Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, onculkursat@gmail.com Orcid ID: 0000 0002 0668 4007

Türk folklor çalışmaları XXI. yüzyılda başlamasının olumsuz yansımalarını farklı şekillerde bugün de yaşamaktadır. Ancak bu sıkıntılar, zamanla problem olarak görülmek yerine var olanı kabullenmeye yönelik bir yapıya bürünmüş ilerleyen nesillerde ise tabulaştırılarak tartışma kültüründen uzak, büyük oranda teslimiyetçi bir akademik yapıyı ortaya çıkarmıştır. Bu çalışma, genel bir kabule dönen, tespit edilebildiği kadarıyla alanyazında tartışmaya açılmayan bir konu olan ve geçiş törenlerinden biri olarak kabul edilen “sünnet” ritüelinin Türk kültüründeki kabulüne ve konuya ilişkin yaklaşımlara sorgulayıcı bir bakış açısı oluşturmayı amaçlamaktadır. Sünnet törenlerine yönelik akademik çalışmalarda dile getirilmediği görülen unsurlar belirli bir çerçevede verilecek ve sünnete yönelik olarak ifade edilen “erkekliğe atılan adım”, “erkek oldu” erginlenme/erginlenme yaklaşımı tarihsel yaşanmışlıklar ile kültürel boyuttaki akademik kabuller çerçevesinde yorumlanacaktır.

Sünnet ritüeline ilişkin kaynaklar bu uygulamayı arkeolojik araştırmalara bağlı olarak antik Mısır’da Sahara bölgesinde M.Ö. 5000 ve 4000'lere kadar götürmekte Babil, İbrani, Fenike ve Azteklerde bulunduğunu belirtmektedir (Ataseven 2005: 11; Gollaher 2000:1 akt. Yavuz 2014: 113). Tarihsel geçmişi ve coğrafi yaygınlığı, sünnetin uygulandığı toplumlarda erkekliği kanıtlayan bir işaret olarak da kabul edilebilecek bir ritüel olduğunu göstermektedir (Reed 2014: 26). Geleneksel algıda sünnet, erkek cinsi çocukluktan çıkarıp erkeklik iktidarı kazandıran önemli bir eşik olarak görülmektedir. Öte yandan bu olay bir dinin üyesi olmanın işareti olarak Yahudi ve Müslüman toplumların hayatında simgesel bir anlam da taşımaktadır. Günümüz Türk kültürü içerisinde de sosyolojik bir kabul olarak bu yönde bir fonksiyon üstlendiğini belirtmek mümkündür.

Sünnet, Türk folklor çalışmalarının öncü isimlerinden Örnek’in çalışmasında, geçiş dönemleri olarak belirtilen “doğum, evlenme ve ölüm” törenleri kapsamında bir alt başlık şeklinde ele alınır ve ritüellerin amacının insanın yeni durumunu kutlamak/kutsamak ve adayı “geçiş sırasında yoğunlaştığına inanılan tehlikelerden ve zararlı etkilerden korumak” olduğu ifade edilir. Konuya yönelik lokal bazda incelemelerin ise “geçiş dönemlerinde kümelenen âdet, gelenek ve törenlerin ilgili kesimlerin ve coğrafyanın toplumsal unsurlarını belirleyerek” karşılaştırmalara izin verdiği belirtilir (Örnek 1971: 11).

Örnek’in yaklaşım metodu akademinin genel bir tavrı olarak varlığını sürdürmekte ve bu uygulamanın Türk kültüründe gerçekleştirilen ritüelleri, belirtilen doğrultuda bir geçiş töreni olarak incelenmektedir. Saha çalışmalarının hâlâ devam ettiği Türkiye merkezli bölgesel çalışmalarda, benzeri tasniflerin yoğun olarak kullanıldığı bir realitedir. Son yıllarda kısa adıyla SOKÜM olarak ifade edilen saha çalışmalarının hemen hemen tamamında da sünnet ritüelinin bu formatta bir yaklaşım tarzıyla ele alındığı bilinmektedir. Belirli bir mekâna bağlı olarak gerçekleştirilen bu çalışmaların temel yaklaşımı derleme ve tespit olduğundan, sünnet ritüeline ilişkin olarak dikkat çekilmeyen ya da bilerek ve istenerek uzak durulan sosyo-politik, sosyo-kültürel ve kuramsal bazı hususların varlığı kendini net bir şekilde göstermektedir. Bu hususlar temel itibarla:

- a) Sünnetin Türk toplumunda ne şekilde doğup kabul edildiği,
- b) Bir geçiş töreni veya erginlenme niteliği taşıyıp taşımadığı sorularıdır.

Yukarıda verilen sorular basit gibi görünmekle birlikte şu ana kadar sünnetin Türk toplumunda ne şekilde kabul edildiğini gösteren halkbilimi çalışmalarının sayısı

oldukça sınırlıdır ve bu çalışma kapsamında doğrudan konuya dair bir halkbilimi çalışması tespit edilememiştir. Türk halkbilimi çalışmalarının teorik, sorgulayıcı ve disiplinler arası çalışmalardan ziyade metin merkezli ve derleme/tespit üzerine yoğunlaşması sünnet ritüelinin ne zamandan itibaren Türklerde uygulandığı sorusuna cevap aranmamasının temel etkenlerinden biridir. Buna karşın bu soruya verilecek cevap Türk kültür tarihi açısından pek çok farklı unsuru da beraberinde getirecektir. Özellikle sünnetin yukarıda verildiği üzere İslami bir uygulama olmaktan ziyade farklı kültürlerde görülen ancak Türklerle ilişkisi noktasında özellikle Araplar arasında uygulanan bir ritüel olduğu kabul edildiği takdirde; Türklerin dini olmayan bu ritüeli neden kabul ettiği ve bu soruyla bağlantılı bir şekilde yine özellikle Araplar arasında görülen kadın sünnetinin Türk kültüründe neden kabul edilmediği sorularına açıklık getirmek gerekmektedir.

Türklerin İslamiyet'le tanışması ile bu yeni dini kabullenmesi arasında geçen süre, tarih itibarıyla uzun, yaşananlar açısından ise Türkler noktasında oldukça üzüntü verici öğeler içermektedir. Konuyla ilgili birçok kaynak bu noktada özellikle Kuteybe'nin ismini verir. Kara, Kuteybe'nin yaptıklarını Arap kaynaklarından hareketle fethettiği yerlere müslüman Arap aileleri veya müslüman askerleri yerleştirmeyi hedeflediğini, Buhara'yı fethettiğinde şehir halkına ev, bağ ve bahçelerinin yarısını Araplar'a verdirdiğini, bu sayede Buhara'ya Rabia, Mudar ve Yemenli Baki kabilelerinden insanlar yerleştirdiğini, on binlerce kişiyi savaş esiri olarak aldığını ve kendi kültürel kabulleri çerçevesinde hareket ederek Arap komutanların yaptıklarına direnen insanlara karşı oldukça sert ve acımasız bir şekilde davrandığını belirtir. Aynı çalışma, Emevi yönetiminin, yeni Müslüman olan kişilerden cizye alınmaması konusunda belirleyici unsur olarak sünnet olmanın, İslam'ın farzlarını yerine getirmenin ve Kur'an'dan bir sure okumanın esas alınarak belirlenmesi talimatından da bahseder (Kara 2002: 13-14).

Tarihi kaynakların verdiği bu bilgiler, kültürler ve toplumlar arasındaki ilişkinin resmi tarih söyleminin dışında yaşanmışlıklar olduğunu göstermektedir. Bu anlamda Türklerle Araplar arasındaki ilişkinin boyutu uzun bir süre bir kültürleşmeden ziyade bir çatışma içindedir. Ancak gerek çatışma gerekse uzlaşma dönemlerinde toplumlar ve kültürler arasında ikili ilişkilerin bir şekilde arttığı inkâr edilemez bir gerçekliktir. Özellikle Emevi dönemi başta olmak üzere belirli süreçlerde Türklere yönelik uygulanan şiddet ve kültür politikası ilişkilerin seyrinde belirleyici olmuştur. Bu noktada erkek sünnetinin Araplar tarafından dini bir kabul şeklinde sunulması kültür ve dinin beraber aktarıldığı bir atmosferin varlığını göstermektedir. Ritüel uygulamalarında dinsel tutumların birleştirici olması ve uygulama esnasında oluşan yeni sosyal yapı, bireyi toplumla bütünleştirerek bireylerarası ortak duygusal enerji yaratır, oluşan duygusal enerji, beraberinde kutsal olana itaati bilinç dışı bir tepki ile meydana getirmiş (Güven 2018: 374) ve özellikle uygulamanın dini yönünü güçlü kılmıştır. Böylesine bir durum ise zamanla bu boyutun ön plana çıkmasına vesile olmuştur. Türklerde bugün sadece Müslüman Türk boyları ile Karay Türklerinde görülen sünnet ritüeli (Yeşil 2014: 132) başlangıçta kazandığı bu dini niteliğini, ilerleyen süreçlerde tarihsel yaşanmışlıkların da unutulmasıyla toplumsal hayatın içindeki diğer geçiş ritüelleri gibi aile fertlerini ve çevrede yaşayan insanları bir araya getiren bir ritüele dönüştürmüştür. Bu fonksiyon, bireyin içinde yaşadığı toplumun değer ve kabullerini benimsemesine imkân tanırken aslında farkında olmaksızın bireyin edinmiş olduğu kimliği ilerleyen süreçlerde kendinden sonraki kuşaklara aktarma görev ve bilincini de şekillendirir. Arap toplumlarında erkek ve kadın arasındaki ilişki Türk toplumuyla farklılık taşıdığından edinilen yeni ritüeller aslında toplum tarafından başka bir kültürden alınan ritüelin

farkında olmaksızın sahiplenilmesi sürecini de beraberinde getirecektir. “Erkeklerin kadınlar üzerinde görece fazla tahakküm kurduğu ataerkil yapıyı benimsemiş toplumlarda erkeklik, sahip olduğu baskın konum sebebiyle erkekler tarafından elde edilmesi gereken çok daha yüce bir konum olarak algılanmaktadır” (Barutçu 2013: 3). Bu durum ise sünnet törenlerinin erkek adaylar için soyun devamlılığındaki rollerini hatırlatıcı (Özünel 2005: 45) bir fonksiyon olarak görmelerine yol açmaktadır. Zamanla şekillenen toplumsal kabul ve uygulamalar, yazılı olmamakla beraber yaşadığı sosyolojik koşullar içerisinde varlığını sürdürerek ve o toplumda yaşayan bireyler tarafından uyulması gereken sosyal normlara dönüşmekte Türkiye kültür sosyolojisi açısından da bu yönde bir gelişim çizgisi gösterdiği görülen sünnet, araştırmacılarla geçiş töreni, erkeklığe geçiş, halk tabiriyle “erkek olmak” olarak nitelendirilen bir erginlenme/ergenlenme aşaması şeklinde yorumlanmaktadır. İslamiyet’ten önce Türk kültüründe bulunmayan sünnet, bir kültürel kabulün dini bir hüviyet şeklinde dayatılması neticesinde tarihsel, sosyolojik gerçekliğinin öğrenilmeden ritüelinin benimsenmesiyle sonuçlanmıştır. Ritüelin bu yapısına rağmen Kuteybe’nin ve belirli oranda ardıllarının uygulamaya çalıştığı asimilasyon politikasının temel itibarıyla gerçekleşmediği ancak iktidarın cebri uygulamalarının zamanla belirli motifler üzerinden kültürel asimilasyona dönüştüğü şeklinde yorumlanabilir. Yukarıda verilen tarihsel bilgiden hareketle, kişinin İslam’ın farzlarını ne derece yerine getirdiği ve Kur’an’dan bir sure okuyabilmesi toplumsal gözlemlerle tespit edilebilir bir durum olmakla birlikte sünnetli olmanın tespiti bu yapının dışındadır. Kişinin sünnetli olup olmadığının tespiti Türk kültürü açısından bireyin mahremiyet alanına girilmesidir. Uygulamanın ne derece gerçekleştirildiği bilinmemekle birlikte, on binlerce Türk’ün esir olarak farklı coğrafyalara götürüldüğü ve özellikle bu kişilerin/esirlerin pek çok etkene bağlı olarak İslamiyet’i daha kısa sürede kabul etmesi farklı soruları beraberinde getirmektedir. Erkek sünnetindeki bu uygulamalarla birlikte Arap toplumlarında varlığı bugün de devam eden ve mezhep imamlarının konuya ilişkin fetvalarının bulunduğu kadın sünneti Türk toplumlarının tespit edilebildiği kadarıyla hiçbirinde rastlanılmamaktadır.¹ Erkek sünnetinin toplumlar arası kültürleşme yoluyla benimsendiği fikri kabul edildiği takdirde ise aynı yolla kadın sünnetinin de kabul edilebileceği fikri ifade edilebilir. Buna karşın Türk toplumlarında bu ritüelin görülmemesi kültürler arası geçiş noktasında bu ritüelin Türklerce kabullenilmediğini açık ve net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak bu durum kültürleşmenin neden sadece erkek sünnetinde gerçekleştiği ve kadın sünnetinde gerçekleşmediği sorusunu beraberinde getirmektedir. Sünnet ritüelinin uygulanmasındaki ısrarın yanısıra kimlerin uyguladığının tespitine yönelik emrin Türk Arap ilişkilerinde en azından ilk dönemlerde dini-kültürel bir cebirin yansıması şeklinde bir yaklaşımı doğurabilir. Kuteybe özelinde gerçekleştirilmeye çalışılan bir yandan cebri bir diğer yandan kültürel baskılar asimilasyonun ilk aşaması olarak görülebilir. Türk-Arap ilişkilerindeki bu tarihsel yaşanmışlıklar sünnet ritüeli özelinde ele alındığında konunun sosyo-kültürel ve sosyo-politik bir boyutta asimilasyon, entegrasyon ve kültürleşme kavramları çerçevesinde incelenmesi gerektiğini gösterir. Kültürel asimilasyon, bir kültürün kuşatıcı unsurları olarak kabul edilen ve bunlar olmaksızın kişinin var olduğu toplumda hiçbir faaliyette bulunamayacağı beklentiler, davranış kalıpları, normlar ve değerleri kabul etmektir (Fitzpatrick 1966: 6-7). Entegrasyon “bir taraftan sistemin bozulmasını ve istikrarını korumasının olanaksızlaşmasını kolektif biçimde önleyen, diğer taraftan sistemin birlik halinde işlemlerini beslemek için işbirliği yapan bir sistemin birimlerinin ilişki tarzını ifade etmektedir” (Parsons 1954: 146-147). Kültürleşme ise “toplumsal aktörlerin toplumsal hayat serüveninde tarihsel/zamansal ve

¹ Ayrıntılı bilgi için Kadioğlu 2006

toplumsal, dikey ve yatay düzlemlerde kültürü edinmesi, kazanması veya öğrenip toplumun kültürüne uyum sağlaması yahut da farklı kültür mensuplarının karşılaşp birbirlerinin kültürlerinden etkilenmeleri”, olarak adlandırılabilir (Okumuş 2016: 275). Sünnet, belirtilen kavramlar çerçevesinde değerlendirildiğinde ritüelin Türk toplumu için erkekler üzerindeki kabulüne karşın kadınlarda uygulama sahası bulamaması, sünnetin bir dönem cebri uygulamalarla gerçekleştirilmesi isteğinin belirli bir süre ve sınırlı da olsa bir kitle için uygulanmada etkili olduğu fikrini destekler. Buna karşın kadın sünnetinin Türk toplumunda görülmemesi cebri bir uygulamaya rastlanılmadığından kültürleşme çerçevesinde karşılık bulmadığı şeklinde yorumlanabilir. Kültürleşme de bireylerin diğerkültürü öğrenme sürecinde kültürün çeşitli boyutlarını içselleştirmesi söz konusu olabileceği gibi dışsallaştırması da gerçekleşebilir. Birey bu anlamda kültüre uyum sağlarken tamamen pasif ve edilgen bir yapıda olmadığından kültürü sorgulayıcı, denetleyici ve itirazlarıyla ele alır, dolayısıyla kültürün çeşitli boyutlarını kabul ve ret edebilir. Din kültür ilişkisi ise bu bağlamda ahenkli bir yapı sergileyebilirken çatışma esası üzerinden de gelişebilir (Okumuş 2016: 283). Türk tarihi bu anlamda Türk-Arap ilişkisi açısından ilk etapta baskı ve şiddet eğilimli iken Türklerin İslamiyet’i kabul etmeye başladığı yüzyıllardan itibaren Abbasi devletinin zayıflamaya başlamasıyla bu yapısını kaybeder. Buna karşın Nihavend savaşıyla başlayan ilişkilerin İslam’ın geniş kitleler arasında kabulüne kadar geçen sürenin göz önünde bulundurulması Türklerin İslamiyet’i kabulünün süresini göstermesi açısından önemlidir.

Sünnetin Türk kültür tarihi açısından bir geçiş töreni veya erginlenme niteliği taşıyıp taşımadığı sorusu ise yazılı ve sözlü kaynaklarla günümüzdeki uygulamalar doğrultusunda belirlenerek tasnifler içerisinde bu çerçevede ele alınması gerekmektedir. Bu yönde yapılacak çalışmaların yöneten ve yönetilenler açısından daha farklı sonuçları doğuracağı muhtemeldir. Yazılı/sözlü kaynaklar açısından kültürün temel yansıma alanlarından biri olan destanlar, özellikle Türklerin İslamiyet’le tanıştığı ve kabullendiği tarihlerde oluşum ve gelişim süreçlerini devam ettirmelerine karşın sünnet ritüeli noktasında oldukça sessizdir. Destanlar toplumun genel kabul ve retleri noktasında barındırdıkları unsurlar açısından zengin bir materyale sahip olmalarına karşın sünnet konusundaki bu suskunlukları dikkat çekicidir. Destanların geçmişten ana değin süregelen temel değerleri milletin kolektif bilinçaltındaki öğelerden koparmadan ve anlatıldıkları döneme uyarlayarak yansıtılmalarına karşın İslamiyetin kabulü sonrasında şekillenen destanlarda da bu uygulamaya oldukça sınırlı bir şekilde yaklaşılmıştır. Destanın sürükleyici kişisi olarak ifade edilen destan kahramanlarının “içinden çıktığı toplumun istek, dilek ve beklentileri doğrultusunda hareket ederek kendini var eden değerleri yaratan toplumla hemhal” (Düzgün 2014: 72-79) olur ve destan ortaya çıktığı tarihi dönem itibarıyla şekillenmesine karşın daha sonraki dönemlerde oluşan varyantlarında kahramanın özellikleri belirli oranlarda değişir. Bu değişimlerin ise varyantların oluşturulduğu dönemde halkın içinde bulunduğu sosyal ve siyasi bakış açısıyla bağlantılı bir formda destan kahramanına yansıtılmasından kaynaklanır (Düzgün 2014: 13). Destanların içerdikleri bu sosyal yapıya rağmen gerek Türk sosyo-kültürel tarihi açısından en önemli metinlerden biri kabul edilen Dede Korkut anlatılarında gerekse diğer destanlarda sünnet törenlerinin kahramanın yaşamında aldığı role dair yorum ve çıkarımlara rastlamak pek mümkün değildir. Dede Korkut anlatılarındaki bu sessizlik kahramanların dönüşümlerinde sünnetin esas alınmadığı şeklinde yorumlanabilir. Eserde adı geçen beylerin ad almaları ve nam salmaları baş kesmek, kan dökmek, sofraya düzmek, gibi bireysel kazanımlara dair öğeler üzerinden ifadesini bulmuştur. Diğer destan metinlerinde de benzer şekilde kahramanlık olgusunun bireyin kendi kazanımlarıyla şekillendiği gerek

erginleşme/ergenleşme gibi fiziksel gerek ruhsal değişimlerde kahramanın kendi çabalarıyla eriştiğine yer verilmektedir. Halkın yaşamından kesitler veren destanlardaki bu duruma karşın Kutadgu Bilig’de

4575 Olarda birisi küdenke aş ol

Ya sünnet aşı ya toğursa oğul (Arat 2008: 784)

şeklinde erkek çocuğun doğmasıyla birlikte verilen bir sünnet aşından bahsedilmektedir.

Sünnete yönelik destan ve Dede Korkut anlatılarındaki bu durum, ritüelin “erkek olmak” şeklindeki toplumsal algısının çok daha yeni bir sosyal kabul olduğunu göstermektedir. Destan devrinin sona ermesi ve bireyin bilek gücüne bağlı kazanımlarının büyük ölçüde son bulması, sünnet ritüeline yönelik toplumsal kabulü değiştirmiştir. Ancak burada kabul edilmesi gereken temel yaklaşım sünnetin evlilik ve askerlik gibi temel itibarla bireyin kendi istek, dilek ve beklentileri çerçevesinde gerçekleştirdiği bir eylemlilik olmamasıdır. Dolayısıyla toplumun sünnet ritüeline dini bir uygulama çerçevesinde yaklaştığını ve “erkekliğe atılan adım”ın fiziksel ve ruhsal gelişimden çok bedensel bir işaretleme olarak gördüğünü ortaya çıkarmaktadır. Fiziksel gelişimini tamamlamamış bireysel ve toplumsal anlamda ihtiyaçları karşılayamayan bir kişide dış müdahaleyle meydana gelen değişimi “erkek olmak” üzere yorumlamak, askerlik görevini yaparak belirli bir süre evden ayrılmış, kendisine verilen görev ve sorumlulukları yapmış ve bu süreci tamamlamış bir kişinin konumlanmasıyla aynı zihniyet çerçevesinde değerlendirilmemeli ve bu anlamda konunun ne derece bir geçiş töreni olduğu yeniden sorgulanmalıdır. Kadınlarda görülen ilk kanda var olan fiziksel değişimin henüz cinsellik kavramının dahi fiziksel anlamda kavranılmadığı bir süreçle aynı çerçevede ele alınması bu anlamda her ikisi için de ilk kan olarak yapılan/yapılacak yorumlamalar bu bakış açısıyla kabul edilemeyecektir.

Çalışmanın başında belirtilenler göz önünde bulundurulduğunda sünnet törenlerinin yapılması bir anlamda İslami bir işaretlemenin getirdiği duygusal rahatlama ve bunun toplumsal yansımasının dünden bugüne meydana gelen kültürel değişimler çerçevesinde ele alınması geçiş törenleri açısından dikkate değer bir tartışma konusu olacaktır. Bu ve benzeri sorgulamalar akademinin yeni bakış açılarıyla derleme/tespit, tanım/tasnif gibi toplumsal faydadan uzak kabul/uğraşından sosyo kültürel çözümlenmelere gitmesine imkân tanıyacaktır.

KAYNAKLAR

ARAT R.Rahmeti (Çev), (2008), Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacip,istanbul,Kabalc Yay.,

ATASEVEN, A., (2005), *Tarih Boyunca Sünnet*, Boğaziçi Yayınları

BARUTÇU Atilla (2013) Türkiye’de Erkeklik İnşasının Bedensel Ve Toplumsal Aşamaları, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

DÜZGÜN, Ülkü Kara (2014). *Türk Destan Kahramanı ve Başkurt Destanlarının Tipolojisi*, KömenYayınları, Konya.

FİTZPATRICK, J. P. (1966). The Importance of Community in the Process of Immigrant Assimilation, *International Migration Review*, 1(1), Fall. (Akt. YAMAN Fatih (2017)

Uyum ve Ötekileşme Ayırımında Suriyeli Sığınmacılar, **KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi** Cilt 3 • Sayı 1 • Haziran)

GÜVEN, Filiz (2018). Kutsal Nesnelere Bağlamında “Alem Gezdirmek” Ritüeli, **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 6 Sayı: 13 s. 373 – 381.

KARA, Seyfullah, (2002) Anadolu’da Selçuklularında Din ve Din Kurumları, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum

KADIOĞLU, Hakan Hadi, AYDIN İbrahim Hakkı, BEKİRYAZICI Eyüp (2006) “Dinî Ve Tıbbî Açından Sünnet”, **Atatürk Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı: 25, Erzurum, s.1-16

OKUMUŞ Ejder, (2016) “Toplum Bağlamında Din-Kültür Etkileşimi” **Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume** 11/7 Spring, p. 269-292

ÖRNEK Sedat Veyis, (1971) **Anadolu Folklorunda Ölüm**, AÜDTCF. Yay., Ankara 1971.

ÖZÜNEL, Evrim ÖLÇER (2005) “Kan” Olgusunun Soyun Devamlılığı Bağlamındaki Dönüştürücülüğü, **Millî Folklor**, Sayı 65

PARSONS, T. (1954). **Essays in Sociological Theory**. New York: MacMillan Publishing.

REED, Evelyn (2014) **Kadının Evrimi Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye** (Çev:Şemsa Yeğin, Payel Yayınevi, İstanbul

YAVUZ, Şahinde (2014) İktidar Olma Sürecinde Erkeklerin Erkeklikle İmtihanı, **Millî Folklor**, Sayı 104,

YEŞİL, Yılmaz (2014) Türk Dünyası’nda Geçiş Dönemi Ritüelleri Üzerine Tespitler, **21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum**, Cilt 3 Sayı 9